
**Актуальне
Інтерв'ю**

Юрій ФЕДІВ

АКТУАЛЬНЕ ІНТЕРВ'Ю

**з архієпископом Адамом Дубцем
(Сянік, Польща)**

*«Ви прийшли служити людям, а не люди Вам»
архієпископ Адам Дубець*

Після 1945 року, коли майже всіх українців було виселено з Польщі в Україну, та етнічної чистки під назвою «Акція Вісла» в 1947 році, все ж деяка частка з них повернулася в рідні Карпати. Невеликими людськими ресурсами відновлюють духовне і культурне життя.

Сьогодні наша розмова із живим символом українців, який теж повернувся із вигнання, зароджував, відроджував Православну Церкву, та вже майже 50 років несе пастирське служіння на Підкарпаття — Владикою Адамом, архієпископом Перемиським і Новосанчівським Автокефальної Православної Церкви у Польщі.

Слава Ісусу Христу. Владико, Ви є живим символом українця-лемка в Польщі! Чи можете трошки розповісти про Ваше дитинство та юнацькі роки, і як вирішили присвятити себе служінню церкви.

Я народився у 1926 р. у с. Фльоринка на Лемківщині, там ходив до школи. За німецької окупації навчався в учительській семінарії в Криниці. Навчанням завадив арешт батька, якого було відправлено до Освенціма, де й загинув.

Скінчилась війна. В людей вступила надія, що все поверне до норми, а вийшло навпаки. Посилалась діяльність місцевих польських банд (не партизанів!), котрі грабували наші села, переслідували і вбивали людей, застрашуючи, щоби виїжджали на Україну. Люди плакали і виїжджали — хотіли жити. Покидали засіяні поля. Наших фльоринчан — людей з Карпат, з лісів виселяли на Велику Україну в степи, де було все знищене протягом війни. Наші люди не вмiли копати землянок, ані в них жити. В горах мали під достатком дров, на Україні ніяк не могли пристосуватись до нових обставин життя. Тим більше, що 1947 р. був голодним роком. Слабші помирали, інші якось закліматизувались, більшість в різний спосіб, перебралась пізніше зі степів ближче до кордону і осіла в Галичині.

З Лемківщини українців поляки виселяли, а в Україні приймали їх не охоче, як «полячків». Про це все ми дізнались ще в 1946 році, коли поверталися здемобілізовані так звані «Лемківські Добровольці» з Кривої Армії і приносили жахливі вісті. Акція на Схід ще не була закінчена, але люди сказали: *якщо вмирати — то на рідній землі*. Втікали, ховались, не давались вивозитись. Восени 1946 р. припинили виселення, але радости не було. Нас в горах зістала горсточка, без інтелігенції, котра або була ви-

Владика Адам. Перемишль. 4.10.2009 р.

нищена, або роз'їхалась по великих містах, скриваючи своє походження. На Західній Лемківщині зістало **шість** православних священників, уніятські пішли на службу до Костела, куди після акції «Вісла» затирили своїх вірних. «Тут перечекаємо» — говорили, але в дійсності перетривав якийсь незначний процент, більшість асимілювалась і окатоличилась.

Але повернімося ще до 1947 р. і акції «Вісла». Коли пішла чутка, що українців, які залишились, будуть переселювати на *Ziemie Odzyskane* — тобто на західні, понімецькі землі Польщі, ми не вірили. Тим більше, що влада цілий час твердила, що «*Łemków nie będziemy wysiedlać*» (лемків не будемо виселяти). Сталось інакше. Виселення наступило раптово і несподівано. Ми оставили все, бо що господар може забрати на одну чи дві фіри? Тим більше тягнені в більшості коровами (коней в селі було кілька — забрали німці, а потім банди). Під конвоем провадять нас до стації Грибів (*Grzybów*). Дивимось востанне на село, на засіяні, засаджені поля, на хати, на церквцю — серце розривається... Одні люди плачуть, другі замкнулись в собі і слова від нього не почувеш. Печальна картина, страшно згадувати...

На стації, вокзалі, тиск, плач дітей, ревіння худоби, крик жовнірів. Все це зливається в один жахливий шум.

Нас заладували на третій транспорт, але ніхто нам не сказав, що нас везуть до Любіня. Ми їхали

в незнане. Перший транспорт, як ми пізніше дізнались, розгрузили в Тожимі, другий (по дорозі мали катастрофу і було багато поранених), розгрузили в Новій Солі, а четвертий — в Пшемкові. От так порозкидали моїх односельчан. Нас 30 родин поселили в Михалові на кольонії (де був білий пісок, через те кольонія не була заселена). Хати — нічого собі, але без вікон і дверей. Печі порозвалювані — так виглядали оселі після пограбування. Ми якийсь час так вегетували, бо ще мали надію на повернення додому, але коли нас «усвідомлено», що повернення нема, люди почали ремонтувати хати і забезпечуватись харчами на зиму. Почалась тяжка, мозольна праця. Мужчини пішли працювати до лісу, де тоді масово зрізували дерево, а жінки переважно по сусідніх селах працювали у господарів поляків, яким тоді добре жилося, бо зайняли кращі понімецькі господарства. Восени ми засіяли озимину — почали вже господарювати. Була дружність, люди допомагали одні одним.

Розуміючи, що без рідної Церкви пропадемо тут, ми зразу організували церковне життя — в одній хаті зробили каплицю. Нас обслуговував о. Бігун, який разом з нами був виселений, а потім доїжджав о. Левяр із с. Зимна Вода (коло Лігніці). Ми цілий час мали духовну опіку, бо православні парафії зразу постали в Пшемкові та Лігніці.

Поселили нас на землях західних, але там тяжко було жити нам ... Я дуже важко це переносив: інший клімат, рівнина, не було такої води, тих гір...а тільки піски і комарі. Я не міг того витримати. А, крім того, ми не мали жодних прав, відбувалась насильна асиміляція (*авт. — в основному розселяли максимумно по 3—4 українські сім'ї на село*), ми надалі були постійно переслідувані. Тому по смерті матері я зрозумів, що церква є одиноким-єдиним осередком, що плакає і зберігає віру, мову, культуру і націю. Я собі подумав: може і мені піти і присвятити себе служінню рідній Церкві і нашому народу?

У 1956 році вступив до семінарії, а потім і до Теологічної академії у Варшаві. У 1964 році після її закінчення оборонив наукову працю «Початки християнства на землях польських». 30 жовтня 1964 р., відразу по закінченні академії, мене рукоположили і митрополит скерував на Лемківщину у с. Висова. Я був щасливий — то ж мої рідні землі! Кілька родин, котрим вдалося повернутись з вигнання, при-

йняли мене дуже радо, бо ж коли є в селі священик — то і духовне життя є! Добре там було.

Як довго Ви служили у Висовій і чи були в ті часи кадрові ротації по парафіях?

На жаль у Висовій я довго не був. Священик має послух — отримав декрет (авт. — *указ на переміщення/призначення на нову парафію*), потрібно його виконувати. Митрополит переніс мене до Кальникова біля Перемишля. У Кальникові — українському селі на прикордонні, потрібний був священик, який знав би галицькі традиції, і тому митрополит направив туди мене. Добре я там був прийнятий, бо в селі досі не було постійного священика. Люди хотіли впорядкувати своє духовне життя, парафія була реституована (авт. — *відновлена*), але тодішня влада і Костел робили все, щоби дестабілізувати життя в парафії. Саме тоді мене було призначено виконуючим обов'язків декана ряшівського.

Кальників було велике село, але розбите. Українців звідси не виселяли. У 1945 р. вони перенесли метрики до костелу і в час акції «Вісла» їх не рухали, бо ж вони — «католики», котрі ходили до костелу, а церква була зачинена, покинута... Але збереглась, бо один селянин, а саме Михайло Польний, за 500 злотих купив її, і таким чином врятував, бо вже хотіли розібрати. У 1957 р. люди вирішили повернутись до церкви. Але старання, щоб священик був в селі, виявилися не такими вже й простими: ані уряд, ні Костел цьому не сприяли. Ті люди, які призналися до Православ'ї Церкви, а отже і до української національності, мали весь час тяжке життя: їх переслідували як націоналістів. То ж частина кальниківчан залишилася в Костелі, аби їх тільки не чіпали. Однак значна частина людей поступила згідно свого сумління: що буде, то буде.

Пізніше влада допустилась провокації — заарештували дяка Стефана Ферка, бо думали, що парафія розвалиться, але люди залишалися вперто при вірі православній і її втримали.

Крім Кальникова, в довколишніх селах наші люди теж хотіли відродити церковне життя, наприклад у Грушевичах, Стараві, Стубні, Наклі, в Лазах. Але як тільки до органів влади поступили прохання від людей, то храми відразу ж розбирали (в Грушевичах церква згоріла). А відповідь від влади була така: «*Ze względu na brak obiektu parafia nie może erygo-*

wana» (авт. з причини відсутності об'єкту парафія не може бути відновленою) ... В інших селах наші храми зайняв Костел, наприклад в Хотинці, Торках, в Поздядчу (тепер Лешно) та ін.

І тут знову повторилися мої обставини: тільки-но я привик до Кальникова, як у листопаді 1966 р. отримую декрет на Сянік, куди прибув у січні 1967 року.

Парафія в Сяноці була розбита, переслідувана, безперервно виникали провокації, священика оскаржували за аморальну поведінку, деякі парафіяни не витримували переслідувань і для святого спокою пішли до Костела, де ніхто їх не переслідував. Отож я прийшов на «вогонь». Хоч мій попередник отець Левяр отримав декрет на іншу парафію, проте не хотів виїжджати із Сянока. Для мене не було нічого, навіть житла — я тоді замешкав як квартирант у старшої парафіянки — пані Чапорової. Митрополит Стефан мене попередив: «Якщо хочемо зберегти парафію у Сяноці, — а я тебе бачу тут парохом — будь дуже обережний, не вдавайся в розмови з незнайомими людьми, не політикуй, в проповідях тримайся виключно Євангелія, бо там є люди, які ходять і контролюють ВСЕ!». Тоді я ще багато чого не розумів, не підозрював, що люди можуть робити такі підлі провокації...

Перетривав я той найгірший час з Божою поміччю. Пізніше о. Левяр виїхав до Перегримки і звільнив парафіяльне помешкання — одна кімнатка і кухня — в приміщенні теперішнього єпархіального управління (де в ті часи був гуртожиток для учнів економічного ліцею). В таких умовах я прожив 19 років.

Як я вже згадував, у Сяноці багато людей перенесли метрики до Костелу, тільки горсточка залилася при церкві, а отже почували себе українцями. Не було легко — людей, які залишилися при церкві, переслідували, звільняли з праці, могли й побити на вулиці — то були страшні часи... Я тоді не здавав собі справи і не думав, що тоталітарна система може так зневолити і здеморалізувати людину. Але довелося покірно все сприймати і, не зважаючи ні на що, служити і працювати. А роботи було, як то кажуть — не початий край! Як ряшівський декан, я старався вноرمувати церковне життя деканату: їздив по Лемківщині, бо ж треба було все піднімати з руїн. Все поруйновано, ніякого житла для священиків, ніякої помочі від держави. Треба було перекона-

вати людей, що ми мусимо своїми силами ремонтувати, бо ніхто нам не допоможе.

Помаленьку ми почали все відроджувати. Я старався, аби священики проживали стабільно на парафіях, бо це підтримувало людей. А влада і Костел вмовляли людям, що це все тільки тимчасово, що «шкода вашої праці», але ми кріпилися вірою в Бога. Саме через убогість, малочисельність наших людей, які залишилися при парафіях, ми стали ближчими один до одного.

Як проходив процес відродження парафій у Вашому деканаті, чи всі парафії були забезпечені церквами?

Коли нас виселяли, то тільки на самій Лемківщині було 62 православні парафії. Коли я вернувся сюди, то майже всі церкви були знищені. Зосталися тільки у селах: Вафка, Богуша і Кам'яна. Тут з них латинники зробили костели. Три церкви — Бортне, Квятонь і Бодаки були зруйновані, то ми їх і забрали, відбудували і до сьогодні там служиться.

Вже під час моєї діяльності було побудовано каплицю біля с. Хотинця на Перемищині у с. Ніновичі, а також церкви у Розділлі, Зиндрановій, Криниці, Горлицях, Команчі, Регетові, а сьогодні закінчуємо будову у Білянці і Ряшеві. Ми побудувати 14 плебаній, і тепер кожний священик має де жити. Але є й одна тяжка втрата: свого часу нам віддали руїни церкви в с. Поляни. Ми відбудували церкву, а потім, після ряду провокацій, костел силою забрав її в 1971 році. Влада не інтерв'ювала... Ми (15 родин) молилися під мурами більше 20 років. Було 15 судових слухань, але нас ніхто навіть не чув. І головне найприкріше те, що проти нас, православних, ходили свідчити греко-католики. Але пізніше, коли вже було зорганізовано греко-католицьку парафію, то ніхто з них з костелу не повернувся, всі там залишилися, а на богослужіння до греко-католицької церкви пішли ті (частково), які перечекали і збереглися у Православній Церкві.

Владико, Вам ще як священикові доводилося не раз відроджувати парафії, відкривати церкви. Як Вам вдалося у с. Запалів біля Ярослава відновити богослужіння і церковне життя?

Люди, які вернулися із переселення, були готові на все. Вони розуміли, що якщо не буде церкви, то й українського сліду тут не залишиться. Вони зі всіх сил старалися, щоби створити православну парафію і мати

постійного священика. Святиня стояла там пустою, бо костел мав своє приміщення. Пізніше храм був замінений на склад (зберігалися міндобрива), стіни були перепоєні сіллю, то треба було вкласти багато труду, щоб допровадити церкву до належного стану. Ініціатором відкриття був п. Бахур, п. Базелевич, родина Онишків та інші активні парафіяни. Там при відкритті теж була провокація, і частина українців лишилися при костелі (*авт. — переписалися на поляків*). У 2011 році ми урочисто святкували 45 років відновлення богослужінь у Запалові — там тільки вісім родин, але то віддані парафіяни і церкву утримують належним чином. Протягом цього часу вдалося навіть побудувати плебанію для священика.

Владико, скільки років Ви несете священиче та архієрейське служіння?

Священиче від 1964 до 1983 року, тобто майже 20 років, а від 30 січня 1983 до сьогодні — архієрейське, то вже 30 років. Загалом — майже 50 років...

Чи легко було у 60—80-ті роки бути православним священиком на Підкарпаття?

То був дуже тяжкий час і специфічний деканат. Тоді при владі була комуністична система, нам, українцям приписували різномірні злочини, хоч нас і не визнавали як національну меншину. Ми не мали автомобілів, а державна комунікація була дуже складна — парафії були розкидані так, що ми не могли обслужити у свято чи в неділю дві церкви. Наприклад, дозволили відродити парафію у с. Запалів за Ярославом і в с. Кальникові коло Перемишля. Автобус ходив тільки раз на день — заїдеш в Запалів в суботу, а виїхати можеш тільки в неділю. А ще, як на зло відкривали парафії там, де ніхто не просив, але там, де були наші люди — то не хотіли. Наприклад, передали церкву у Пікуличах коло Перемишля, у Бірбці над Соліною, чи в Посаді Реботицькій — але там вже не було жодної української родини, тобто після акції «Вісла» туди ніхто з наших не повернувся. А ще, як вже я згадував, постійно робили проти нас провокації. Я три рази їздив до Варшави оправдуватись від наклепів, однак Господь був зі мною...

Після понад трьохсотлітньої перерви Ви стали першим єпископом відновленої найстаровин-

нішої Перемиської єпархії. Чи легко було відроджувати єпархію після такої довгої перерви і в таких умовах?

Наша єпархія дійсно одна з найстарших — заснована учнями св. Мефодія в кінці IX століття. Ліквідація єпархії відбулася у 1692 р., коли Інокентій Вінницький перейшов, вже як уніатський єпископ, із Сянока до Перемишля. Проте наша Сяніцька округа не прийняла унію, і згідно з архівними документами адміністратором церкви Православної став о. Білінський. Аж у 20-х рр. XVIII ст. Сяніччина змушена була прийняти унію.

Ще в 70-х роках мені пропонували стати єпископом Вроцлавським, де є багато наших переселенців, але, видно, не було на те Божої волі, я відмовився. Тепер розумію, що Господь для мене готував інший шлях.

У 80-х роках, коли настала «Солідарність», змінилися обставини в державі і політика щодо нас, до українців. Тоді наші люди звернулися до Митрополії і до центральної влади Польщі з проханням реститувати Перемиську православну єпархію, а мене просили висвятити в сан архієрейський. Мені не легко було в ті часи прийняти рішення, згодитися, але наші вірні наполягали: «Є можливість, і коли держава погоджується, то треба з того скористатися».

І так 19 січня 1983 р. я отримав чернечий постриг, а 30.01.1983 р. мене хіротонізували на єпископа. Став я вікарієм Варшавської митрополії, але відразу ж виникли нові проблеми: державна влада не спішила з відродженням Перемиської православної єпархії — запротестував костел. Аж 6 вересня сам президент Польщі підписав відповідні документи. 30 жовтня відбувся інгрес, і мене впровадили на кафедру як єпископа Перемиського-Новосанчівського, із осідком в моїй рідній парафії Святої Тройці у Сяноці.

Як Вам вдалося створити і налагодити єпархіальну канцелярію і її роботу?

Коли відродилась єпархія, то зразу повідомили, що управління переходить повністю на самоутримання. А, в дійсності, уряд сподівався, що я не втримаюся. Але, дякувати Богу, я тоді отримав поміч із закордону і так ми перетривали найтяжчі часи. Вдалося мені також (з великими перешкодами) відкупити приміщення сяніцької плебанії, де тепер знаходиться єпархіальне Управління.

Багатолітнім канцлером Управління є о. митрат Іоан Антонович, котрого у 1983 році, ще як диякона, мені прислав із Білосточчини Владика Сава. Потім до Сянока прийшов о. Антон Ярій із п. Маріанною, яка очолила єпархіальний хор і підняла його на належний рівень.

Яка за чисельністю Ваша єпархія?

Коли я прийшов, то було 31 церква, в тому числі 28 церков поунійних, котрі були в стані руїни, подекуди замінені на склади, а навіть і на стайні... А священиків було 7. Тепер є 14 священиків і 34 церкви. Однак вірних сьогодні на половину менше — близько двох тисяч. Старші померли, молодь здебільшого виїжджає у великі міста за роботою, або не повертається після студій до рідних парафій, або емігрує за кордон. Є й такі, що піддались асиміляції.

Найбільша наша парафія у Кальникові — понад 500 осіб, потім у Морохові (села Мокре і Морохів) — там 60 родин. Сянік у нас в єпархії десь на третьому місці — маємо всього 120 осіб. У нас в місті є ще і греко-католицька парафія, котра налічує кілька родин. До них приходять деякі емігранти з України і дехто з околиць.

Чи відбулися зміни у єпархії в 1990-ті роки, коли відновилася діяльність УГКЦ?

Тоді я був стурбований, бо більшість наших парафій до акції «Вісла» були уніатськими. Але у 1992 році тільки одна з наших колишніх парафій в селі Гломча біля Сянока приєдналася до УГКЦ, а решта лишилися зі мною при Православ'ї. Навіть у Морохові-Мокрому, де греко-католики побудували нову церкву, то тільки дві родини відійшли від православної парафії.

Де є церква, там збережено наших людей. Чи співпрацює єпархія із іншими громадськими інституціями та Українською Греко-Католицькою Церквою?

На жаль, нема такої чіткої співпраці ані з Об'єднанням Лемків, ані з Об'єднанням Українців, хоч ці організації працюють переважно там, де діють церкви. У церкві ми маємо все, тому потрібно найперше шанувати церкву, а потім все решту. З греко-католиками довгий час була суперечка на підставі поунійних храмів, котрі ми від-

будували з руїн, але нарешті все врегулювалось і вже майже маємо спокій. Коли ми прийняли напівзруйновані поунійні церковці, то було порізному, але сьогодні маємо непорозуміння тільки щодо Гори Явір. І то дивно, бо ні у Висовій, ні в найближчих селах нема греко-католицьких парафій, є тільки поодинокі греко-католицькі родини, котрі доїжджають, наприклад до Устя Горлицького, Лосі, Снітниць, Новиці, Гладішова чи інших своїх парафій. Та і культ Пресвятої Богородиці, і прощі на гору Явір теж розвинули ми, і все відремонтували після 1958 році.

Чи легко православним священикам жити і служити на Підкарпатті, адже є парафії, де до церкви належать 4—8 родин?

У нас священики обслуговують дві, а часом три і навіть чотири такі маленькі парафії. Переважно їмості працюють, а священики ще в школах мають лекції Закону Божого. Якось живуть. Я завжди їм кажу: «Чи ж ти мусиш їздити мерседесом за 300 тисяч? Купи собі авто за 3 тисячі, і так само собі будеш їздити... Люксуси церкві не потрібно, ані надзвичайні багатства церкві не потрібно, але не можна допустити і до убогості! Поміркованість — це те, що може горнути людей і цінувати Вас, як пастирів. Не потрібно ставити на перше місце свої вимоги, **бо ви прийшли служити людям, а не люди Вам.** Дякуйте Богу, що ви у своїй скромності є ближче до Нього, а це є в житті найголовніше.

Вашу єпархію у світі називають «Українська православна єпархія Польської Православної Церкви»

Так історично склалося, що ми тут на Підкарпаттю не дотримуємося ні обрядовості, ні вимови московської, а бережемо своє — українське, тримаємося старовинної галицької традиції. Ми ніколи під Москвою не були і нічого спільного не мали. Для нас ближчими є Греція і Балкани. А вірні нашої єпархії — то майже всі українці.

Чи легко бути українцем у Польщі?

Тепер легонько (Владика сміється). Тепер ніхто нікого не переслідує, не принижує — цілком інше відношення, в порівнянні з минулим... По 80-му році стало легше, але найважливіше це те, що постала

Незалежна Україна, то і поляки почали до нас по-інакшому відноситись.

А чи відчували підтримку українського уряду?

Коли Віктор Ющенко був Президентом України, то він відвідував українців у Польщі, декілька разів був у Перемишлі. Тоді вперше за всі роки ми відчували свою повноправність, з нами, як з українцями, поляки почали рахуватися. Пам'ятаю, як то було урочисто в Народному Домі — вітав Президента і я, і владика Іван Мартиняк. А в 2007 році президент Ющенко під час Лемківської Ватри в Ждині нагородив мене державною відзнакою — орденом Ярослава Мудрого.

Ви живете довгий вік — що допомагає Вам у цьому?

Я все життя живу для церкви і для людей: постійно перебував у роз'їздах, у роботі із людьми: пояснював, переконував, а часом довелося бути суворим, бо тільки так можна було вирішити справу. Мені свого часу фінансово помагали німці і швейцарці. Свого часу я завіз їх до Полян, показав, яку нам відібрали святиню, і вони побачили, яку кривду ми тут переживаємо... Швейцарці нам організували допопомогу, і то велику: за ці кошти я побудував у Горлицях і церкву, і Центр православної культури. Завдяки цій допомозі нам вдалося побудувати і відремонтувати інші храми і плебанії.

Яка мрія Вашого життя?

Молюся, щоб Господь мені допоміг ще прожити трохи, аби я бачив і освятив церкву у Ряшеві. Багато зусить поклав, аби зареєструвати громаду, почати будівництво і оформлення храму, то і є моя, така чисто приватна сьогоднішня мрія. Але найважливіша мрія, а вірніше, — то молитва і просьба до Всевишнього — це дальший розвиток Святого Православ'я на Підкарпатті. Моє покоління відбудувало церкви, привернуло духове життя, а на долю молодого покоління позістало утримати те все. Але не тільки утримати, але і далі розвивати все те, що було дороге нашим предкам.

Що б Ви побажали православним в Україні?

Бажаю Божого благословення, єдності, злагоди, братерської любові, щоби вдалося створити одну Церкву єдиного Православного Патріархату в Україні — тоді буде сильна нація і сильна Україна.